

Effektiv organisation förebygger olyckor

Varje år drabbas nästan fem miljoner människor av arbetsolyckor med över tre dagars sjukfrånvaro till följd. Det innebär en förlust på ca. 146 miljoner arbetsdagar (!). Ibland är följderna permanenta och påverkar människornas arbetsförmåga och deras privatliv. Arbetsolyckor sker i alla branscher och omfattar bl.a. halkning och snubbling, fall, fallande föremål, vassa och heta föremål samt olyckor i samband med fordon och maskiner. Många **problem kan undvikas med god organisation och ledningspraxis.**

Kostnaderna i samband med arbetsskadorna är höga och omfattar följande:

- Sjukpenning, övertidsarbete, tillfällig ersättningspersonal, förtidspensionering, nyanställning av arbetskraft, omskolning.
- Förlorad produktionstid och verksamhet.
- Skador på anläggningar, utrustning, material och varor.
- Tid som ledningen behöver för att handlägga olyckor.
- Ökning av försäkringspremier.
- Sänkt arbetsmoral.

Olycksriskerna är större för anställda i **små och medelstora företag**. Frekvensen olyckor med dödlig utgång för arbetstagare i företag med färre än 50 anställda är ca dubbelt så stor som i större enheter (?).

Ledningens ansvar

Enligt Europeiska unionens direktiv är **arbetsgivare** skyldiga att svara för att arbetstagarnas säkerhet och hälsa tryggas.

I direktiv 89/391 ges ett allmänt **regelverk** för riskidentifiering och förebyggande av risker. Direktivet har införts i **nationell lagstiftning** som kan omfatta ytterligare krav.

Arbetsgivare skall bedöma risker och vidta praktiska åtgärder för att skydda arbetstagarnas säkerhet och hälsa, utreda olyckor, tillhandahålla information och utbildning, samråda med personal och samordna åtgärder med underleverantörer. En preventionsrangordning har fastställts i vilken följande ingår: att undvika risker, att bekämpa risker vid källan, att anpassa arbetet till arbetstagaren, att ersätta det som är farligt med det som inte är farligt samt att prioritera kollektiva åtgärder framför individuella åtgärder. Arbetstagare har rätt till att få information om risker för hälsa och säkerhet, förebyggande åtgärder, första hjälpen och tillvägagångssätt i nödsituationer. **Anställda** är skyldiga att samarbeta aktivt med arbetsgivarna om förebyggande åtgärder, att följa instruktioner enligt erhållen utbildning och att vara noga med egen och arbetskamraternas säkerhet och hälsa.

(¹) Accidents at work in the EU in 1996, Statistics in Focus, Theme 3 - 4/2000, Eurostat.

(²) <http://europe.osha.eu.int/legislation/> innehåller länkar till **EU-lagstiftning**, uppgifter om kommissionens riktlinjer för små och medelstora företag och till medlemsstaternas webbplatser som innehåller **nationell** lagstiftning för att genomföra direktiven och riktlinjerna.

Informationen i detta faktablad är inte avsedd att ersätta gemenskapernas eller medlemsstaternas officiella texter.

Olycksprevention – framgångselement

För att åstadkomma bra arbetsmiljö krävs stort **engagemang från ledningens sida**, bra **samarbete från arbetstagarnas sida** och ett välstrukturerat **ledningssystem**.

Ledningens ansvar

Ledningen bör sträva efter bra arbetsmiljö genom följande:

- Fastställande av en policy och mål för arbetsmiljön.
- Tillhandahålla lämpliga resurser för att verkställa denna policy.
- Införa arbetsmiljö på ledningens samtliga funktions- och beslutsnivåer.
- Samråda med de anställda.
- Övervakning och granskning för att kontrollera policyns och systemets effektivitet överlag.

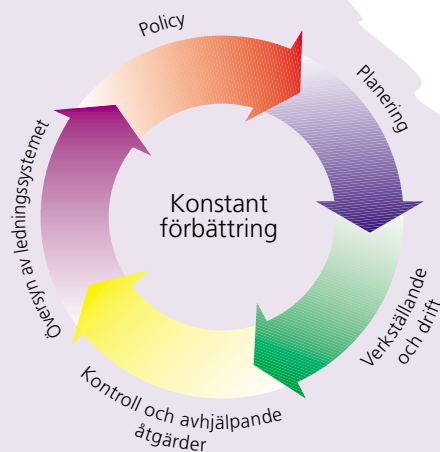
Engagemang innebär t.ex. verkställande av beslut, diskussion av säkerhetsfrågor på styrelsemöten, regelbundna besök på arbetsplatsen och deltagande i säkerhetsutredningar.

Personalens deltagande

Samråd med de anställda är ett krav. Utnyttjande av deras kunskap hjälper att säkerställa att risker lokaliseras och att praktiska lösningar genomförs. Arbetstagarrepresentanter spelar en viktig roll. De anställda måste tillfrågas om åtgärder beträffande hälsa och säkerhet och likaså innan ny teknik eller nya produkter införs. Samråd hjälper att säkerställa att arbetstagare deltar i förfaranden för säkerhet och förbättringar.

Organisation av skyddsarbete

Ett strukturerat tillvägagångssätt i ledningen säkerställer att risker utvärderas till fullo och att säkra arbetsmetoder införs och följs. Periodiska granskningar kontrollerar om åtgärderna fortfarande är lämpliga. En typisk ledningsmodell anges nedan.

Policy – I denna fastställs tydliga åtaganden, mål, ansvar och förfaranden för organisationen.

Planering – Identifierar och bedömer verksamhetsrisker och hur de kan åtgärdas. Planeringsprocessen omfattar bland annat följande:

- Riskbedömning och identifiering av förebyggande åtgärder.
- Fastställande av de ledningsarrangemang och den organisation som behövs för att utöva kontroll.
- Fastställande av utbildningsbehov.
- Säkerställande av att kunskap, färdigheter och expertis avseende arbetarskydd finns att tillgå.

Riskbedömning innebär följande:

- Kartläggning av risker – vad kan gå fel?
- Bedömning av vilka som kan komma till skada och hur allvarligt, inklusive anställda, underleverantörer och allmänheten.
- Bedömning om hur sannolikt det är att något händer.
- Bedömning om hur dessa risker kan elimineras eller reduceras – kan anläggningar, arbetsmetoder, utrustning eller utbildning förbättras?
- Fastställande av åtgärdsprioriteringar på basis av riskers storlek, antal berörda människor etc.
- Verkställa kontrollåtgärder.
- Översyn för att se till att kontrollåtgärderna fungerar.
- Samråd med anställda och tillhandahållande av information om resultaten av riskbedömningar.

Verkställande och drift – Innebär att omsätta planer i praktiken. Det kan innebära att ändra organisation och arbetsförfaranden, arbetsmiljö, den utrustning och de produkter som används, att utbilda ledning och personal och att förbättra kommunikationen.

Utbildning

Alla arbetstagare måste vara medvetna om hur man arbetar säkert. Därför skall det i utbildningen ingå en beskrivning av risker, skyddsåtgärder och krisförfaranden.

Utbildning skall vara relevant och lättförståelig, även för arbetstagare som talar ett annat språk. Utbildning skall ges till nya arbetstagare och till alla arbetstagare när arbetsprocesser eller arbetsutrustning ändras, vid tilldelning av nya arbetsuppgifter eller när ny teknik införs.

Kontroll och avhjälpande åtgärder - Utvecklingen bör bevakas. Detta kan ske i efterhand, dvs. med hjälp av olycksrapporter eller på förhand, t.ex. som följd av feedback från inspektioner och granskningar och från enkäter bland personalen.

Olycksfallsutredningar bör fastställa de direkta och bakomliggande orsakerna, inklusive brister i ledningen. Syftet är att säkerställa att system och förfaranden fungerar och att omedelbart vidta eventuella avhjälpande åtgärder.

Översyn och granskning av ledningssystemet – Gör det möjligt att kontrollera ledningssystemets prestanda överlag. Externa omständigheter kan ha ändrats, t.ex. kan nya lagar ha trätt i kraft. Det är också ett tillfälle för att se framåt, t.ex. vad gäller ändringar i företagsorganisationen, utveckling av nya produkter eller införande av ny teknik. Undersökning av olyckor bör innebära att ledningen drar lärdomar därav. Med **granskningar** bedöms om policy, organisation och system verkligen uppnår de rätta resultaten.

Kontrollista

- Har tydliga uppgifter och tydligt ansvar beträffande arbetsmiljön fastställts och känner alla till det egna och de andras ansvar?
- Vet du vad du måste göra för att följa gällande lagar om arbetsmiljön? Om det inte är fallet, har du utsett en kompetent kollega som kan ge råd?
- Har du identifierat de huvudsakliga riskerna för säkerhet och hälsa och vidtagit åtgärder för att eliminera eller reducera dem?
- Är dina åtgärder för underhåll av arbetsutrustning lämpliga?
- Har du försett dina anställda med eventuell nödvändig personlig skyddsutrustning för risker som inte kan förebyggas på annat sätt? Har du utbildat dem att använda den?
- Har du informerat arbetstagarna om riskerna och utbildat dem i säkert arbete och hur de skall bete sig i nödsituationer?
- Konsulterar du dina anställda i hälso- och säkerhetsfrågor, inklusive förändringar som berör policy, arbetsförfaranden och utrustning?
- Vet arbetstagarna hur man rapporterar farliga tillstånd och olyckor?
- Tar du prompt initiativ för att utreda olyckor, olyckstillbud och anmälda problem?
- Inspekterar du regelbundet arbetsplatserna och kontrollerar du om arbetstagarna iakttar säkra arbetsförfaranden?
- Har du ett system för att granska hälso- och säkerhetspolicy och arbetsförfaranden?

Ytterligare information / Hänvisningar

Ytterligare information om god säkerhetspraxis finns på arbetsmiljöbyråns webbplats. Alla arbetsmiljöbyråns publikationer kan laddas ned gratis. "Förebyggande av arbetsolyckor" är temat för Europeiska arbetsmiljöveckan 2001 som organiseras av medlemsstaterna i oktober 2001. Ytterligare information finns på <http://osha.eu.int/ew2001/>. Arbetsmiljöbyråns webbplats har länkar till *medlemsstaternas webbplatser* där nationell lagstiftning och nationella riktlinjer finns.

<http://se.osha.eu.int/> för Sverige och <http://fi.osha.eu.int/> för Finland